

DUŠAN DUŠEK

Holá veta o lásce

DUŠAN DUŠEK

HOLÁ VETA O LÁSKE

slovar

Text © Dušan Dušek, 2010
Slovak Edition © Vydavateľstvo SLOVART,
spol. s r. o., Bratislava 2010

ISBN 978-80-556-0180-9

Niekedy sa mi páči, keď sa do knižky dávajú kadejaké somariny. Nech si ich chlapík, čo ju píše, povymýšľa, koľko chce. Nech trebárs pospája zopár pekných slovíčok, alebo nech si voľačo zaspieva. To je pekné. Ale malo by to byť osve, aby som to nemusel čítať. Nepáči sa mi, keď niekto mieša somariny do príbehu. Keď má teda chlapík, čo to píše, chuť na somariny, nech to jasne napíše. Ak sa mi zachce, môžem ich preskočiť, alebo sa k nim vrátiť, keď už budem vedieť, ako sa príbeh skončil.

JOHN STEINBECK

Tvoj film sa musí podobáť tomu, čo vidíš, keď zavrieš oči.

ROBERT BRESSON

Papagáj si čistí zobák, hoci ho nemá špinavý.

BLAISE PASCAL

DAŽĎOVÁ VODA

Prileteli vetristé dni. Timo sypal sýkorkám. Vždy ráno im roztĺkal orechy. V súmrakoch sa opakovane jagala spodná vrstva mračien, akoby na celom obzore svietil prsteň zo žltého svetla, nad ním sa klenula čiapka prichádzajúcej noci. Spolu s dňom zmizli aj orechy; po vyzobaných jadrách ostávali na balkóne iba škrupiny, špicaté až ostré, prekutané v kvetináči begónií, ktoré nevedeli prežiť zimu. Do jednej hrste sa mu zmestilo sedem orechov, druhou pridal ďalšie dva, spolu deväť, vždy rovnaká kôпка, no zakaždým iný počet stravníkov. Onedlho sa k sýkorkám pridávali vrabce, krdlik kriku, najprv pristál jeden, možno prieskumník, potom dofrčali ostatné, hnedé a čulé, živo strakaté – a hltavo hladné. Sýkorky po sebe sekali ostrými špicami zobákov. Nohy mali tenké ako zápalky. To aj vrabce.

Z chodby do predsieni bytu vĺzla Alica.

Smiala sa: „Vyfúkalo mi to z hlavy všetky starosti, taký vietor, ledva som prišla.“ A dodala: „Chcel mi rozopnúť kabát.“

Predpoludním pás žeravej oblohy vystriedalo vyfúkané nebo, na ktorom za nohu visel tanier zo striebra, plný mesiac, biele oko dňa. Vietor sa utíšil. Ale po chvíli sa slnko opäť skrylo za mraky; začínalo snežiť.

A už zase prišla Alica – aj so správou: „Vieš, ako je vonku zima? Pozri na teplomer, či nie je na nule.“

A znovu sa smiala, ako vždy, aspoň očami.

Timo sa dotkol jej vlasov: „No, máš ich studené.“

„Že. Nula.“

Teplomer ukazoval 4, 7 °C.

„Koľko je?“ spýtala sa.

„Necelých päť stupňov.“

„Ale poriadne studených.“

Prekvapujúco najdlhšie sa zelené lístie držalo na bazových kríkoch. Už druhý deň snežilo. V sivom vzduchu krákali krkavce, poletovali okolo domu, až sa Timovi zdalo, že ich hlasy sú akousi vyblednutou farbou ich čierneho peria: na rozhraní dňa a noci splývali s oblohou. Drobné vtáčiky frnkali na všetky strany, trúsili sa v zarastených plotoch, stehmi letu a krátkymi trilkami vyšívali povetrie. Potrebovali teplo z potravy. Timo sa pokúšal – byť im čo najbližšie, ako prvá pomoc, poruke.

Mýlil si dni, niekedy aj týždne, smútil nad osudom roztrúsenej slamy z rohože. Vietor ju uložil v oboch kútoch balkóna, no napriek ošumelosti a vetčnosti, drobným úlomkom, celkovej chatrnosti a špinavej úbohosti, napriek tomu, že už dávno mlela z posledného, zdala sa mu stále vlúdna, prívetivo blízka, všetky jej kolienka bez lesku, tam aj tam, čiže v každej jeho spomienke – a zároveň pred očami. Prudko stúpajúce lietadlá, zakryté orechom v blízkej záhrade, meniace sa výškou na vážky, odlietali s jeho bozkami, ktoré ich mali ochrániť od všetkého zlého – na celom nebi. Bozk je skratka modlitby. Vážka zase lietadla. Výška patrí vzduchu. Už len sám pre seba dodával: toto by mohol byť úradný zápis aj s pečiatkou, čo je bozk vrátený vánkom, ba čas-

to aj bezvetrím. Všetky takéto tárania nazýval rovnako: rúča ranná robota.

Pri posielaní bozkov si zaslinil konce prstov; aj bradu. Utrel si ich do rukáva košele.

Alica sa roznežnila: „Ty si moje všetko.“ Vzápätí dodala: „Aj všeličo.“

Po návrate z kúpeľne mu povedala: „Keď sa okúpem, akoby som si vyzliekla druhú bielizeň.“

Aj Timo sa roznežnil.

Skončili v posteli, začali a skončili – a keď spolu skončili, Alica mu zasnene šepkala: „Vidím krdeľ sov s horiacimi očami.“

„Kde?“

„Letia.“

*

Najčastejšie skočil o deň dopredu, obyčajne vtedy, keď napísal dátum iba z hlavy, bez kontroly kalendára na svojom písacom stole. Ďalšie mal v zásuvkách, zbieral ich – a často v nich hľadal mená do poviedok či filmových scenárov: český, poľský, nemecký, švédsky, ba aj židovský, ale v tom nijaké mená neboli. Hebrejský kalendár bol takmer o vyše štyritisíc rokov popredu pred kresťanským, takže Timo sa naozaj netrápil, keď namiesto nejakej tej štvorky napísal päťku, alebo keď sa mu namiesto sedmičky dostala na koniec pera guľatá osmička. Tým vždy začínal: dátumom.

Mal tak istotu, že napísal aspoň niečo, že aj v neskorších dňoch, často bez jedinej vety, keď sa nedokázal pohnúť z miesta, nájde sám pre seba dôkaz, že sa o to aspoň pokúšal. A ešte ako usilovne, poctivo a krasopisne, ba aj

chrabro, no rovnako chabo, márne, úboho – a ešte aj s veľkou ľútosťou, lebo nikto ho nevedel poľutovať tak úprimne a hlboko súcitne, ako to dokázal sám, keď potichu plakal nad rozliatym mliekom, alebo skôr čajom, čiže nad sebou.

Už dávno mlel z posledného.

O celý týždeň sa pomýlil iba raz – a obvinil vtedy kalendár, že mu to urobil naschvál, čím vymyslel výhovorku pre svoje prsty. V pondelok prevrátil dva zlepené listy odrazu a trvalo celých dvadsaťštyri hodín, kým na to prišiel, no nakoniec na tom zarobil, lebo za cenu jedného dňa, ktorý mu utiekol s iným menom, mal zrazu šesť ďalších navyše. Dátumy už potom neopravil, mohol sa tváriť, že sa zo zajtrajška vrátil do dneška, alebo aj z týždňa do týždňa, čo bol asi jediný spôsob, ako sa dalo pohybovať časom; alebo v čase. Tunelom medzi dvoma dňami je vždy noc – a tma v nej, prejdú jeden do druhého, čo sa omylom už stalo, takže na druhý deň vstupoval do toho istého dňa ako včera.

Timo sa mohol ďalej klamať.

A ľutovať sa.

A vždy rád – a vždy kvetnato.

*

Alebo hneď spomínať, ako pri obhliadkach, keď hľadali exteriéry do prvého filmu podľa jeho scenára, zašli na Záhorí do hostinca v Borskom Svätom Mikuláši, čiže na Búroch, aby sa tam zohriali. Spolu s režisérom Edom Makytom si objednali čaj. Okrem nich tam nikto nesedel, len pred chvíľou otvorili, steny dýchali zažraným dymom z cigariet a dlážka sa leskla lizákmi po mokrej handre. Krčmárka sa na nich zadívala, či

to myslia vážne, lebo čaj si tam predtým ešte asi nikto neobjednal, potom bez slovíčka odišla, aby sa vrátila s podnosom, na ktorom sa parilo z ušatých hrnčekov – a po záhorácky prehodila: „Tady to máte, čajíčci.“

*

Timo iba málokedy používal celú dĺžku svojho mena Timotej.

Na otázku: „Ako sa voláš?“ od malička odpovedal: „Timo.“

„A celým menom?“

„Timotej.“

„Timo Tej? A to ktorej?“

Zahanbil sa: „Timotej Trnka.“

„Aha, tak Trnka.“

„Timo Trnka.“

„Aha.“

Na raňajky dojedol včerajšiu žemľovku. Na obed včerajšie rezne. Na večeru dnešný deň. Vlastné meno a priezvisko mu niekedy zacinkalo ako hlasy sýkoriek, celá abeceda ich vtáčieho jazyka, zvukmi podobná klopaniu a skackaniu loptičky pri ping-pongu, ktorý ne-skôr tak nešťastne prekrstili: zrazu sa celým menom volal stolný tenis.

„Netrčíš von z postele?“ spýtala sa Alica.

„Už som trčal.“

„Hej? A kamže?“

„Do teba.“

Zachytil jej chichot nosom; fúkla mu pod pazuchu.

„Vymyslel som nové meno pre kalendár.“

„Aké?“

„Stopár času.“

„To už som niekde počula.“

„Tak mám lepšie.“

„A to?“

„Účtovník.“

*

Na závese okna sa mihali tiene sýkoriek. Vzduchom sa kĺzali vločky snehu; podobali sa páperiu a niesli sa k zemi, spolu vlúdne, spolu velebne, Timovi sa zdalo, že sleduje nemý film – a zároveň zachytáva jeho živé ticho. Prvé kroky zimy mali mokré podrážky, biela farba šliaapala do sivej, ktorá sa postupne strácala, až nakoniec zmizla.

Ostrihal si nechty na rukách a vložil ich úzke mesiačiky do poštovej obálky, zalepil ju a pripísal na ňu dátum, čím sa zmenila na relikviu, pozostatok po živom: pekná sprostosť.

Dážď a vietor oholili stromy. Z ich korún sa stali prepletené klobká konárov, ktoré ponúkali bludiská pre oči, no takisto voľné priehľady, prelet cez deravé ploty záhrad, ponad strechy domov, prešmyknutia okolo komínov, oliznutie chladu. Iba máločo má takú rýchlosť ako spätný pohľad – a môže ísť o akúkoľvek diaľku alebo čas.

Vždy ráno sa vážil. Veľmi si vážil sám seba – a nikoho menej. Za prahom spálne ho čakala stupadlová váha s okienkom pre pohyblivý ukazovateľ jeho hmotnosti. Najradšej sa vážil hneď po zobudení, ešte s ranným suchostojom, lebo veril a presviedčal sám seba, že so stoporeným údom má vždy aspoň o niekoľko gramov viac ako inokedy cez deň, aj keď vedel, že je to len presun krvi – a nijaké svaly navyše.

Zase iba taká sprostosť; až úbohosť.

Prílety, odlety, vtáacie snemy – v poletujúcom snehu sa smial vzduch.

Dojímal ho pohľad na spiacu Alicu.

Hlava na vankúši, možno iba odtlačok, únava a odpocínok v lahodnom súzvuku spánku a viditeľného dychu.

Priložil jej ruku na čelo.

Potila sa.

Precitla.

Mala také teplé ruky, že keď chvíľu držala zemľu, bola zrazu ako čerstvá, práve upečená.

*

Metóda písania scenárov: fotografie vo vetách.

Prevedenie: dotyky.

A odpoveď: vyplašené oči.

Na samom začiatku písaval vždy ráno, od piatej do deviatej, na drevenej doske medzi knihami na podlahe, byt bol ešte prázdny, jedol pritom keksy Marína, na parkety mu padali odrobinky, hovoril si, že ich pozametá, ale kým to stihol, pojedli ich mravce.

*

Včera sa zle obliekla. Vyšla do zmeny počasia ako do cudzej krajiny. Asi niečo chytila, skočil na ňu vírus, možno ho aj videla, v trolejbuse stačilo jediné kýchnutie – a už sa tie krpaté potvory šírili na celé okolie. Sedela pri zarosenom okne. Vedľa nej sa mechril tučný chlap, ktorý na ňu zazeral, aby sa pomkla a uvoľnila mu viac miesta.

Alica mu povedala: „Pritúlte sa.“

To ho celkom vyviedlo z miery.

A vystúpil.

Od chrípky ju nezachránil ani horúci čaj s rumom, ba ani to, že sa Timovi hlásila s vetičkou: „Prišla zima a ja.“

Počas sneženia mu rozprávala ďalšiu trolejbusovú historku: počúvala malé dievčatko, ktoré sa svojej mamy neustále na niečo vypytovalo – prečo to a prečo to – a mama jej trpezlivo odpovedala – preto, lebo – a dievčatko potom na okamih stíchlo, aby sa vzápätí na celý trolejbus spýtalo: „A mami, prečo sa ťa ocko, keď ste včera zhasli svetlo, prečo sa ťa spýtal, že prečo si si ešte nevyzliekla nohavičky?“

Na to jej mamička nedala odpoveď: chudera mamička. No popritom: večná sláva dievčatku.

A ešte aj Alici, že si na to spomenula, že na to nezaбудla, že to povedala Timovi. A nielen to. Pridala aj niečo naozaj intímne. Tentoraz o svojich nohavičkách – naškrobených jeho semenom. Drobný, vrúcny detail, potešujúce priznanie, ktoré vie nadchnúť.

Veď ho aj skutočne nadchlo.

Vybral sa do lekárne.

*

Stál za chlapom v modrej šiltovke, ktorý chcel nejaký sprej – pre psa do ucha, magistra za pultom mu radila, aby radšej zašiel k zverolekárovi, pred pár dňami niekto cez plot hodil piráta, rana ako z dela, pes odvtedy zle počuje, stráca orientáciu, hoci je cvičený a dobre stráži, ľudia sú svine, hovoril chlap, ísť k zverolekárovi je drahé, strčí psovi do zadku teplomer a pýta si štrnásť eur, čo je

pri jeho tristoeurovej penzii veľa, pes je vyradený, vlastne s ním nemôže ísť ani na prechádzku, ale aj Timo mu radil, aby išiel za tým zverolekárom, nech sa psovi pozrie do zvu-kovodu – mudroval – či tam nemá niečo poranené, chlap v šiltovke iba krútil hlavou, taký dobrý pes, keby ho nemal, už by ho desaťkrát vykradli, pritom cigáni mu porezali no-hy, zavolali ho k bráničke – a keď prestrčil laby, zaťali mu do nich nožom, vtedy takisto bol u zverolekára, čo sú to za ľudia, hlásia sa ku katolíkom a robia takéto veci, čo sme to za národ, jeho otec hovoril, že jediný rozdiel medzi Slo-vákom a sviňou je len ten, že keď idú k hrantu, aby žrali, sviňa vie, kedy má dosť, no Slovák to nevie, lúčil sa a zdra-vil, potom vonku sadal na moped – v miernom mraze – a odchádzal, želali si všetko dobré.

Aj zlé – kývol mu chlap v šiltovke. A už bolo; aj to zlé – horúčky a zimnice.

*

Stačilo tak málo; stačilo len povedať, Timovi to bo-lo jasné ako facka, zo všetkého vinil chlapa z lekárne. V duchu mu nadával – a čím lepšie vedel, že chlap za nič nemôže, tým väčšmi mu nadával. Sedel pri stole, tu-pý a dutý, pod viečkami tma, bojoval so skorým spán-kom, zapchával si uši pred Aliciným kašľom, chystal sa, že zošalie: ako vždy, keď dokopy o nič nešlo, prehá-ňal a zveličoval, ale predovšetkým, zase sa raz ľutoval. Mohla to byť obyčajná chrípka – a bol z toho zápal pľúc; brala silné antibiotiká.

A pritom ho ešte chlácholila, čo malo byť presne na-opak, pretože tým jej utešiteľom – a nielen opatrovate-ľom – mal byť sám.

Hovorila mu: „Netráp sa, to prejde.“

Timo opatrovateľ čušal.

Potom sa zamyslela: „Chudáci, chorí ľudia.“

Timo utešiteľ trucoval.

Vrátila sa k nim dvom: „Keď pánbožko dá, ja sa budem starať už len o teba – a o seba.“

Ešte aj tu sa dala na druhé miesto. Timo mučeník sa tváril, že načisto ohluchol, hoci dobre vedel, že len osprostel.

„A ešte o Noru.“

Na nikoho nezabudla.

Napokon sa detsky usmiala: „Je mi ťa tak ľúto.“

Ráno ju autom zaviezol na odber krvi, načo povedala, že ju hýčka; doteraz nevedela prehltnúť väčšiu tabletku, musela si ju rozlomiť.

Prišla za ním a ukazovala mu liek na dlani: „Pozri, aká obluda.“

Naštvaný namosúrenec – kto iný ako Timo – napokon kapituloval. Ožili v ňom kľbká tepla. Prevaril jej mlieko, osladil ho medom a zanesol do postele.

„Zásielková služba,“ povedal. „Firma: pánbožkova kravička.“

Alica spala.

A tak vypil mlieko sám.

*

Spomenul si na starú košeľu.

Hodila by sa mu do nového saka.

Zrazu mu pred očami prebehli jej pásiky: modré, zelené a fialové. A medzi nimi ešte biele.

Hľadali ju s Alicou po celom byte, vo všetkých skrinách, na policiach v šatníku, no nikde ju nenašli.

Napokon zašli aj do pivnice, kde doslova prekutali obsah papierových škatúl, plných starého šatstva, zabudnutých nohavíc, vyťahovaných pyžám, či farebných kliek vlny.

Timo mal naliehavý pocit, že od neho navždy odišla, možno ju niekomu dal, možno ju rozstrihali na handry.

A bývala pri ňom tak blizučko: priamo na tele.

Dotýkala sa ho.

Vzápätí ho prenikla akási zvláštna istota: košela sa po-brala do sveta namiesto neho.

Ak by ju našiel, musel by byť niekde inde ako doma, čo sa mu zdalo viac ako pravdepodobné.

Hľadali sa.

V pivnici zhaslo svetlo.

Obklopila ich taká tma, až sa zľakol, že oslepol.

Zamával si rukou pred očami.

Ale nič sa nepohlo.

*

Už sa zdalo, že sa predné dvere trolejbusu zavrú, čomu nasvedčovalo aj zasýčanie tlakového uzáveru, ale vtom sa znovu rozleteli, aby tentoraz zasýčal hlas stareny: „Pomôžte.“

Timo sa ani nepohol.

Okamžite vedel, že nastupuje ježibaba, čo si ľudí pre-zerá hadími očami.

Pomohla jej mladá žena, vytiahla do trolejbusu jej ob-rovskú kapsu na kolieskach – a tak sa ježibaba usadila vedľa nej.

No očami našla Tima, sediaceho vedľa Alice – a hneď mu pohľadom oznámila, že je pekná sviňa, keď jej nepo-mohol, hoci mohol.

Striaslo ho.

Na každej zastávke dúfal, že starena vystúpi, ale zároveň mu bolo čoraz jasnejšie, že bude vystupovať až s nimi, aby jej tentoraz musel pomôcť sám, čo sa mu ani trochu nechcelo.

Pripravil sa, náhle vstal, po ňom aj Alica, takže od chrbta bol krytý.

Dvere sa otvorili.

Medzi lopatky ho bodol škrek: „Nemohol by mi ten pán pomôcť?“

Alica chytila jej kapsu, vyložila ju na chodník – a odvetila: „Nemohol.“

Timo sa ani neobzrel.

Syčanie odniesol vietor.

Za najbližším rohom sa Alici poďakoval.

A potom sa opatrne vrátil a vykukol na zastávku: ježi-baba čakala na ďalší trolejbus linky, z ktorej práve vystúpila – a na ďalšiu obeť.

Vtom ho zbadala.

*

Timo spal.

Snívalo sa mu, že šofériuje nejaké neznáme auto, vedľa neho sedela Alica, zreteľne videli, ako sa pás cesty, bielej betónky, zasúva pod kapotu, lenže okolité stromy stáli, musel to byť optický klam; bez zabrzdzenia vystúpili; vtom sa auto samo od seba pohlo a zmizlo za zákrutou cesty.

Do sna začul zvonenie telefónu.

Timo precitol.

A opäť zaspal.